

Foto: Villa Clementina

Naar school gaan in het kinderdagverblijf

Jonge kinderen met ernstige zorgnoden krijgen onderwijs in Villa Clementina

Veerle Germeijs

Mieke De Strooper is orthopedagoge (KU Leuven), medeoprichtster en pedagogisch verantwoordelijke van Villa Clementina. Ze is ook werkzaam binnen het diagnostisch team van het Centrum Voor Ontwikkelingsstoornissen Leuven.

Veronika Dallmeier is leerkracht in Windekind Leuven, een school voor buitengewoon onderwijs. Ze volgde de opleiding Sonderschullehrerin, een universitaire masteropleiding in Duitsland. Deze masteropleiding is specifiek gericht op leerkrachten die met kinderen met bijzondere zorgnoden aan de slag willen. Zij genoot een zesjarige opleiding, waarbij ze een brede kennis opbouwde over ontwikkelingsmogelijkheden en -beperkingen eigen aan specifieke doelgroepen van kinderen met extra zorgnoden. Kinderen met ernstig meervoudige beperkingen, hun noden en onderwijsbehoeften kregen daarin ook een specifieke plaats.

'Onderwijs is een basisrecht. Van bij het begin hebben wij dan ook geïnvesteerd in een onderwijstraject voor onze kindjes van schoolgaande leeftijd met extra zorgnoden.' Voor Mieke De Strooper, orthopedagoge bij Villa Clementina, is het de evidentie zelve dat de schooljuf voor deze kinderen enkele uren per week naar hun kinderdagverblijf komt. De schooljuf, dat is Veronika Dallmeier, leerkracht van de school voor buitengewoon onderwijs Windekind Leuven. Dat ze daarvoor veel kunst- en vliegwerk moesten verrichten en af en toe buiten de lijntjes moesten kleuren, toont aan dat het allemaal minder vanzelfsprekend is dan het lijkt. Maar het is hen gelukt. Hun enthousiast verhaal toont aan hoe kinderen met ernstige zorgnoden in Villa Clementina dagelijks de vruchten plukken van dit pionierswerk: een geïntegreerd aanbod van zorg en onderwijs voor de allerjongsten.

Kinderen met ernstige zorgnoden

Caleidoscoop: Villa Clementina biedt enkele opvangplaatsen aan voor kinderen met ernstige zorgnoden. Over welke kinderen gaat het?

Mieke: De zorgnoden van de kinderen in Villa Clementina zijn erg uiteenlopend. Bij sommige kinderen is het duidelijk dat ze maar met heel kleine stapjes zullen ontwikkelen. Die kindjes hebben soms ook zware epilepsie of krijgen sondevoeding. Belangrijk daarbij is dat het om jonge kinderen gaat en we ze dus nog de

tijd moeten geven om te ontwikkelen. Daarom is het voor ons niet altijd van meet af aan duidelijk of we het etiket van ernstige meervoudige beperkingen kunnen gebruiken.

We hebben ook al kinderen gehad met kernautisme. Zo was er een jongetje dat in het begin maar een uurtje naar Villa Clementina kwam, met zijn papa erbij. Na dat uurtje was hij overprikkeld. Stap voor stap hebben we dat moment verlengd. Na een tijd kwam hij ook zonder zijn papa. Uiteindelijk kon die jongen hier zes uur aanwezig zijn, waardoor hij nadien ook naar een klascontext is kunnen overstappen.

Veronika: Elk kind is een verhaal op zich. Vorig jaar was er een driejarige jongen met autisme die al alle letters en cijfers kon lezen. Hij kon tot 100 tellen in 4 talen. Maar hij was nog niet in staat om op een school te functioneren. We hebben hem hier een zorgaanbod gegeven waarbij hij heel veilig, op een afgebakende plaats in de leefruimte, de andere kinderen kon zien. Beetje bij beetje heeft hij geleerd om in groep te functioneren. Tegelijkertijd zocht ik naar hoe we die letters en cijfers functioneel konden inzetten. Die jongen is onlangs gestart in type 9-onderwijs.

Caleidoscoop: Waarin verschillen jullie van andere kinderdagverblijven?

Mieke: We verschillen vooral in de complexiteit van de zorgvragen en in de verhouding van kinderen met en zonder extra zorgnoden: een derde van onze

We willen ouders van jonge kinderen met een beperking eerst en vooral tijd geven.

dagelijkse plaatsen wordt vrijgehouden voor kinderen met extra zorgnoden. Onze multidisciplinaire werking en doorgedreven vrijwilligerswerking verschilt ook van de meeste kinderdagverblijven. We hebben bovendien gezocht naar nieuwe methodieken vanuit drie belangrijke principes:

- 1) Kinderen hebben het recht om van elkaar te leren. Daarom zitten kinderen door elkaar qua leeftijd. Kinderen met en zonder extra zorgnoden vertoeven ook samen in dezelfde leefruimte.
- 2) Kinderen hebben het recht om alle ruimtes te gebruiken omdat elke ruimte ook andere prikkels geeft. Zo is er een drukkerie en een rustige leefruimte.
- 3) Kinderen hebben recht op verschillende begeleidingsstijlen. Onze begeleiders gaan daarom om met alle kinderen. De ene begeleider is wat creatiever dan de andere, wat meer gestructureerd of wat zachter. Maar elk kind komt met al die stijlen in contact. Daarnaast heeft elk kindje ook een vaste contactpersoon of aandachtsbegeleider. Die zorgt voor de uitwisseling met de ouders en zoekt uit welk materiaal het kind nodig heeft. De aandachtsbegeleider volgt soms ook de individuele therapie mee (bv. logopedist, kinesist) of een onderwijsmoment met de juf, zodat hij dat kan integreren in de dagelijkse werking en zijn kennis kan doorgeven aan de andere begeleiders.

Er zijn enkele kinderen waarvoor we merken dat dit systeem niet werkt. Voor hen kiezen we dan bijvoorbeeld toch één vaste ruimte. Voor de rest hebben wij het gewone aanbod van een kinderdagverblijf. We bieden van 's morgens tot 's avonds opvang met daarbij de dagelijkse dingen als spelen, eten en slapen. We vinden het daarbij ook belangrijk om activiteiten te doen (bv. knutselen). Daarbij krijgen we ook hulp van vrijwilligers.

Wat is Villa Clementina?

- Een inclusief kinderdagverblijf voor kinderen met en zonder beperking, geopend in januari 2013 en erkend als Centrum voor inclusieve kinderopvang (CIK) door Kind en Gezin.
- (Deeltijdse) opvang voor 47 kinderen van 0 tot 6 jaar, waarvan 15 met ernstige zorgnoden.
- Voorzien een onderwijstraject voor kinderen van schoolgaande leeftijd met extra zorgnoden in samenwerking met Windekind Leuven (een school voor buitengewoon onderwijs).
- Een multidisciplinair team van 10 medewerkers (algemeen verantwoordelijke, arts, orthopedagoog, kinderverzorgers, dagelijks begeleiders, verpleegkundige, kinesist, logopedist, administratieve kracht en logistieke hulp), 30 vrijwilligers en enkele jongeren met een beperking als begeleiders.

www.villaclementina.be

Geef hen tijd, maar wacht niet af

Caleidoscoop: In Villa Clementina zitten kinderen van 0 tot 6 jaar. Wat is voor kinderen met een beperking in deze leeftijdsgroep belangrijk bij een gecombineerd aanbod van zorg en onderwijs?

Mieke: Kinderen zijn op die leeftijd nog volop in ontwikkeling. Hun ontwikkelingsmogelijkheden zijn op dat moment nog niet altijd duidelijk. Met de oprichting van Villa Clementina willen we ouders van jonge kinderen met een beperking eerst en vooral tijd geven: tijd om de weg te zoeken die ze met hun kindje kunnen begaan. Daarnaast willen we hen een gericht aanbod geven: we zoeken naar wat de mogelijkheden van elk kind zijn. Onderwijs is een belangrijke pijler in dat gericht aanbod.

Veronika: We geven tijd, maar we doen meer dan louter afwachten. We bieden een rijke omgeving aan, maar het gaat om een gestructureerd aanbod. Je kan rond een kind nog zoveel materiaal leggen, maar als dat niet betekenisvol is voor het kind of de leerkracht het materiaal niet in functie van de onderwijsdoelen kiest, heeft dat materiaal geen meerwaarde en lokt het ook geen ontwikkeling uit bij het kind.

Foto: Villa Clementina

Mieke: Onderzoek toont aan hoe plastisch hersenen in de vroege ontwikkeling zijn en hoe belangrijk een rijk en gestructureerd aanbod daarbij is. Wij brengen dat in de praktijk.

Money, money, money: een zoektocht

Caleidoscoop: Het viel me meteen op toen ik hier binnenkwam: het is hier een gezellige drukte met veel medewerkers. Hoe krijgen jullie dat gebolwerkt?

Mieke: Als kinderdagverblijf krijgen wij dezelfde subsidies als een doorsnee kinderdagverblijf dat erkend is voor inkomensgerelateerde plaatsen (d.w.z. ouders betalen volgens het belastbaar inkomen). Voor de kindjes met extra zorgnoden krijgen we 9 euro extra per dag. Om die extra subsidiëring te krijgen, moeten we een zorgdossier indienen.

Met deze subsidies die we van de overheid krijgen, kunnen we niet alle loonkosten betalen. We hebben een personeelskader dat ligt tussen een gespecialiseerd dagcentrum en een gewoon kinderdagverblijf. Daardoor hebben we ook iets hoger opgeleid personeel dan in een gewoon kinderdagverblijf. We organiseren dan ook jaarlijks evenementen om nog minstens 50.000 euro bijeen te krijgen voor onze dagelijkse werking.

Gelukkig kunnen we ook een beroep doen op een pak vrijwilligers. Bij veel van onze kindjes hebben we extra tijd nodig voor hun dagelijkse verzorging, bij het eten geven, in en uit apparaatjes zetten ... Wij hebben hier elke week een 20-tal vrijwilligers op vaste basis. Binnen de groep van vrijwilligers hebben we ook mensen met een beperking of een zware rugzak. Daarnaast komen er ook veel stagiairs naar Villa Clementina. Heel boeiend allemaal, want zo krijgen wij ook nieuwe inzichten.

Caleidoscoop: Hoe financieren jullie het onderwijsaanbod voor kinderen met een beperking?

Mieke: Onderwijs is een basisrecht, en dus moet de overheid ook tegemoetkomen in dat basisrecht, vinden wij. We hebben van meet af aan gepleit voor een leerkracht die ook betaald wordt door de

In het begin hebben we wat buiten de lijntjes moeten kleuren.

overheid. Het is een hele zoektocht geweest. Wij zijn geen school en we werken met erg jonge kinderen die nog geen recht hebben op onderwijs aan huis.

In het begin hebben we wat buiten de lijntjes moeten kleuren. We zorgden dat die kinderen ingeschreven waren in een gewone school en kregen GON-middelen via Windekind, een school voor buitengewoon onderwijs. Die uren gingen dan naar Villa Clementina voor het onderwijsaanbod. We 'kochten' op die manier dus onderwijs. In het begin werd dat door sommige partners een beetje argwanend bekeken, wat begrijpelijk is. Het is een samen zoeken geweest met ons, de scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs, CLB's, centra voor ontwikkelingsstoornissen, de ouders ... Niet onbelangrijk: we zijn over onze manier van werken altijd transparant geweest naar de overheid.

Gelukkig kregen we vorig jaar een subsidie van het Ministerie van Onderwijs voor een proefproject om een geïntegreerd aanbod te doen van zorg en onderwijs. En onlangs kregen we opnieuw een subsidie toegekend voor het schooljaar 2017-2018. Met dat geld kunnen we Veronika 15 uur per week naar Villa Clementina laten komen en coördinatie en ondersteuning bieden bij het onderwijsaanbod.

Veronika: Het is natuurlijk spannend om van subsidies af te hangen die elk jaar opnieuw moeten worden goedgekeurd. We hopen dan ook dat er een structurele oplossing komt. Pas dan wordt het recht op onderwijs ook verwezenlijkt.

Mieke: Het is voor ons een enorme opsteker dat we van de overheid die subsidies krijgen. We willen daar ook echt iets tegenover zetten, ons best doen en onze ervaringen delen met iedereen die daarover vragen heeft.

Onderwijs is maatwerk in Villa Clementina

Caleidoscoop: Veronika, jij bent 4 voormiddagen per week in Villa Clementina. Hoe organiseer je jouw week als juf hier?

Veronika: Voor elk kind van schoolgaande leeftijd met extra zorgnoden maken we een geïntegreerd onderwijs- en zorgplan. Dat gebeurt in samenspraak met de ouders, CLB, opvoeders, betrokken therapeuten, leerkracht en orthopedagogen van Villa Clementina en Windekind. Daar schalen we o.a. ook in hoeveel uren een kind onderwijs zal krijgen. Op basis van dat aantal uren en de dagen dat de kindjes in Villa Clementina aanwezig zijn, maak ik een rooster op. Ik plan dan per week voor elk kind aan welke doelstellingen en in welke context we gaan werken. In de dagelijkse werking moet ik flexibel met mijn uurrooster omgaan: soms slaapt een kindje of voelt het zich niet goed. Dan verplaats ik zijn moment naar een ander tijdstip. Dat lukt omdat ik hier met verschillende kindjes werk waardoor ik wat kan verschuiven.

Caleidoscoop: Hebben jullie een apart klasje?

Veronika: Ik heb samen met de logopediste een apart klaslokaal in Villa Clementina waar ik soms met een kind individueel werk. Maar het is niet zo dat ik altijd een kind apart neem. Naargelang de doelstelling die ik met een kind wil bereiken, zijn er andere werkvormen: individueel werken met een kind, in een klein groepje met kinderen met of zonder extra zorgnoden of in de grote groep. Dat kan met of zonder de begeleiders van Villa Clementina zijn.

Zo is er bijvoorbeeld een jongen van bijna vier jaar met een algemene ontwikkelingsvertraging. Met hem werk ik op dit moment vaak individueel omdat hij het heel moeilijk heeft met veel prikkels rondom hem. Ik werk individueel met hem om zijn ontwikkeling op schools vlak vooruit te brengen. Tegelijkertijd besteden we veel aandacht aan het groepsgebeuren in de leefruimte. Hij kan op dit moment niet gericht spelen in de groep. Hij vliedert van het ene naar het andere, hij kijkt niet goed, hij is niet gericht bezig

Foto: Villa Clementina

Hij verliest zich een beetje in de groep en in de ruimte. Ik ga dan op zoek naar manieren om hem sterker te maken in de groep: welke vaardigheden kunnen hem daarbij helpen en wat kunnen de begeleiders aanbieden? Als ik met hem alleen naar het aparte klasje zou gaan, dan komt hij misschien veel sneller vooruit op schools vlak, maar missen we veel andere vaardigheden die hij ook nodig heeft om later vooruitgang te boeken.

Mieke: Belangrijk is dat Veronika in de groep haar rol als leerkracht kan behouden. De specifieke zorgtaken zoals verschoneren of eten geven doet ze niet. Niet omdat ze het niet wil, maar omdat we haar rol duidelijk willen houden, ook

voor de kinderen.

Wisselwerking tussen zorg en onderwijs

Caleidoscoop: Iedereen heeft in Villa Clementina zijn eigen rol, maar jullie werken wel heel nauw samen.

Mieke: Wat ik uit onze werking geleerd heb, is hoe belangrijk het is om een gezamenlijk hoofddoel te formuleren. Dat werkt veel beter dan aparte werkdoelen voor zorg en onderwijs. Bij deze kinderen moet je weten welk accent je gaat leggen en daar dan allemaal samen voor gaan. Iedere begeleider vertaalt dat naar zijn discipline en deskundigheid. Dat zie je ook terugkomen in ons geïnte-

Onderwijs is een basisrecht, en dus moet de overheid ook tegemoetkomen in dat basisrecht.

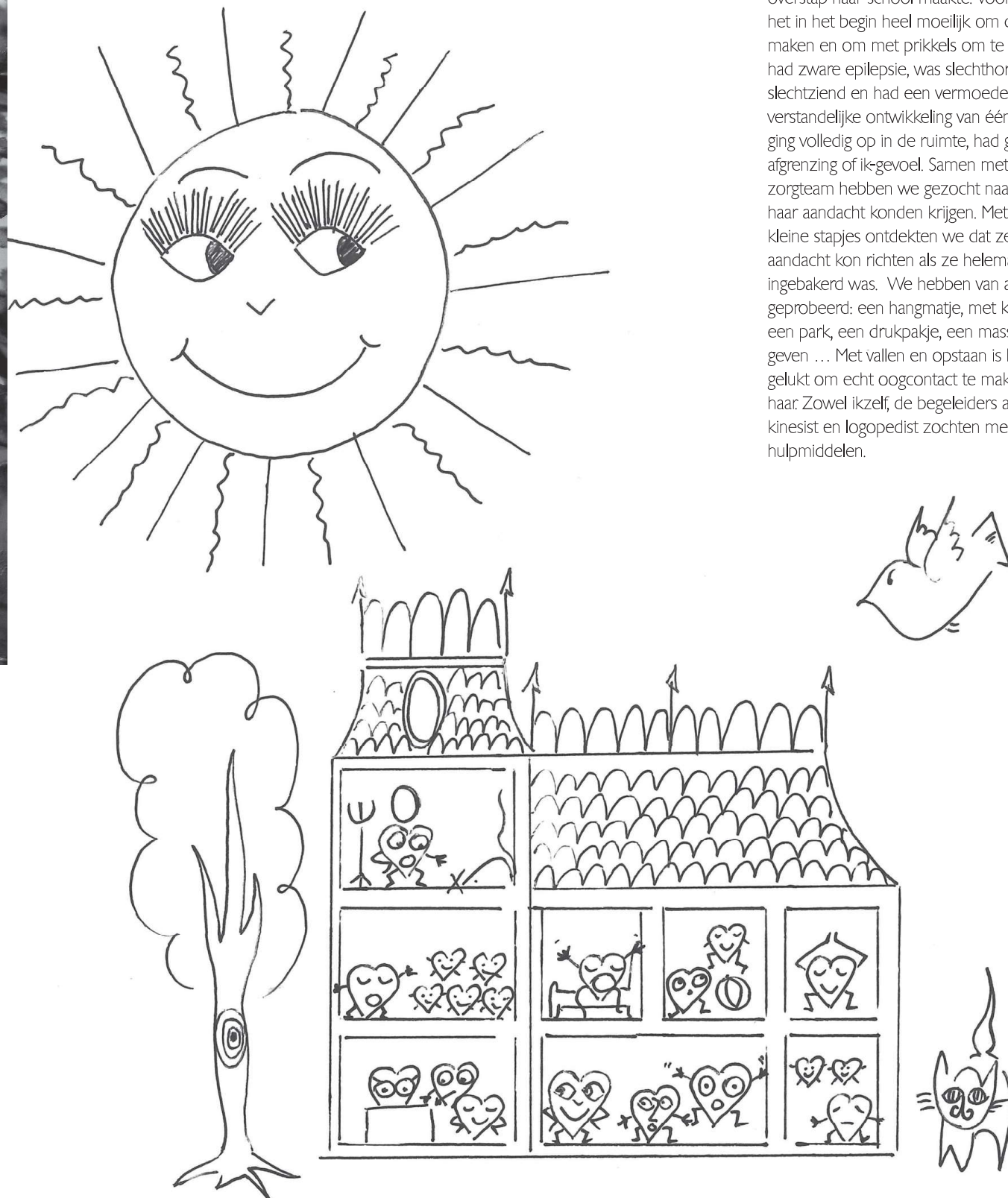
greerd zorg- en onderwijsplan dat we voor elk kind opstellen.

Veronika: Deze samenwerking met zorg is inspirerend voor onze werking rond onderwijs aan huis vanuit Windekind. Met deze werking bieden we onderwijs aan leerlingen die thuis of in een voorziening verblijven. Beide werkvelden (onderwijs aan huis en Villa Clementina) verrijken elkaar.

In Villa Clementina volgt de aandachtsbegeleider van elk kind ook af en toe mijn individuele onderwijsmomenten. Op die

manier ziet hij hoe een kind individueel functioneert en kunnen we samen bekijken hoe hij dat ook kan integreren in de werking in de leefruimte. De wisselwerking tussen individueel en in groep werken en tussen mij en de andere begeleiders is enorm belangrijk.

We hebben bijvoorbeeld allen samengewerkt aan hetzelfde hoofddoel bij een meisje met ernstige meervoudige beperkingen dat onlangs bij ons wegging en de overstap naar school maakte. Voor haar was het in het begin heel moeilijk om contact te maken en om met prikkels om te gaan. Ze had zware epilepsie, was slechthorend en slechtziend en had een vermoedelijke verstandelijke ontwikkeling van één jaar. Ze ging volledig op in de ruimte, had geen afgrenzing of ik-gevoel. Samen met het zorgteam hebben we gezocht naar hoe we haar aandacht konden krijgen. Met hele kleine stapjes ontdekten we dat ze haar aandacht kon richten als ze helemaal ingebakerd was. We hebben van alles geprobeerd: een hangmatje, met kussens, een park, een drukpakje, een massage geven ... Met vallen en opstaan is het ons gelukt om echt oogcontact te maken met haar. Zowel ikzelf, de begeleiders als de kinesist en logopedist zochten mee naar hulpmiddelen.

Voor elk kind van schoolgaande leeftijd met extra zorgnoden maken we een geïntegreerd onderwijs- en zorgplan.

Door onze gezamenlijke zoektocht hebben we het functioneren van het meisje naar een hoger niveau kunnen tillen en konden we bij haar overstap naar het buitengewoon onderwijs belangrijke informatie meegeven aan de school.

Samenwerken met het CLB

Caleidoscoop: Hoe werken jullie samen met het CLB?

Veronika: Wij werken samen met het CLB dat verbonden is aan Windekind Leuven, de school voor buitengewoon onderwijs waar ik tewerkgesteld ben. Het CLB is sowieso betrokken bij het opstellen van elk geïntegreerd onderwijs- en zorgplan. Daarnaast werkt het CLB met ons samen volgens de verschillende fases van het zorgcontinuüm. Voor sommige kinderen nemen wij het volledig in handen, maar voor andere kinderen neemt ook het CLB haar rol op.

Mieke: Als kinderen de overstap van Villa Clementina naar school willen maken, heeft het CLB ook een belangrijke rol. Ten eerste naar collega's van andere CLB's toe, die verbonden zijn aan de school waar het kind naartoe zal gaan. Ik merk dat onze CLB'er heel wat belangrijke informatie aan haar collega's kan doorgeven. Bijvoorbeeld: hoe schalen we de zorgnoden in? Wat zijn maatregelen die de nieuwe school best neemt?

Ten tweede speelt het CLB een belangrijke rol naar ouders toe. Veel ouders van jonge kinderen met een beperking zitten met vragen en ervaren druk om een keuze te maken als hun kind 2,5 jaar is. Onze CLB'er kan hen geruststellen en het onderwijslandschap voorstellen als een neutrale, onafhankelijke partner. Ze werkt temporiserend door uit te leggen wat er allemaal bestaat en aan te geven dat er geen overhaaste beslissingen genomen moeten worden. Vanuit Villa Clementina kunnen we heel veel informatie aanreiken, terwijl de mensen op weg helpen in het vervoltraject de rol is van het CLB.

De definitie van 'onderwijs' moet breder

Caleidoscoop: Hoe kijken ouders naar jullie onderwijsaanbod?

Veronika: Alle ouders die Villa Clementina verlaten, kiezen ook voor onderwijs voor hun kind. Ook al gaat het om een kind met ernstige beperkingen dat naar een dagcentrum gaat, dan kiezen ze ook voor onderwijs.

Mieke: Veel ouders van een kindje met een beperking zijn in het begin verbaasd als we spreken over het onderwijsaanbod dat we in Villa Clementina kunnen doen voor hun kind. Ze zien niet altijd op welke manier 'leren' of 'onderwijs' van toepassing kan zijn op hun zoon of dochter. Maar als ze hier weggaan, kijken ze daar heel anders naar.

Dat toont ook aan hoe eng ons beeld over onderwijs hier in Vlaanderen is. We gebruiken in Vlaanderen een definitie, maar is dat dé definitie? In Nederland en Duitsland vullen ze dat veel breder in. Ik droom er echt van dat we in Vlaanderen nog meer kunnen nadenken over wat 'onderwijs' precies is en dat we ons vizier nog meer kunnen opentrekken. Dat is zo onwaarschijnlijk belangrijk, zeker voor kinderen met ernstige meervoudige beperkingen.